

**Martyna Dowgiert
Amelia Suchocka**

ORCID: 0009-0008-6040-0504

ORCID: 0009-0008-2130-1693

DOI: 10.15290/dhmgz.03.2025.31

Drama jako metoda edukacji inkluzyjnej

Drama as a Method of the Inclusive Education

STRESZCZENIE: Tematyka artykułu dotyczy dramy jako metody wykorzystywanej w pedagogice i jej korzyści dla edukacji włączającej. W pierwszej części tekstu przedstawiono i scharakteryzowano pojęcia dramy oraz edukacji inkluzyjnej jako podejścia umożliwiającego wspólne uczenie się i współdziałanie każdego ucznia. W kolejnych częściach opisane zostały możliwości, jakie posługiwanie się dramą otwiera przed nauczycielem i ich pozytywny wpływ na proces dydaktyczno-wychowawczy. Omówiono techniki stosowane w ramach dramy, które wspierają poszczególne aspekty rozwoju dziecka. Artykuł podejmuje również temat wykorzystania dramy w celu kształtowania kompetencji kluczowych i emocjonalno-społecznych, które są niezbędnym czynnikiem pełnego funkcjonowania w społeczeństwie, zarówno na tle zawodowym, jak i społecznym.

SŁOWA KLUCZOWE: drama, inkluzja, edukacja, rozwój osobowości, kompetencje kluczowe

ABSTRACT: The article is about drama method and its benefits for the inclusive education. The aim of the first part is to present terms of drama and inclusive education in which every person is allowed to participate in the learning process

with others. The next part of the paper shows the potentiality of this method, the positive effects of using drama techniques for students' personality and mental development. It is also an opportunity to support crucial abilities, emotional and social skills which are necessary to function in the society.

KEYWORDS: drama, inclusion, education, personality development, crucial skills

Wprowadzenie

Współcześnie edukacja mierzy się z wieloma wyzwaniami wynikającymi z ciągłych zmian w stale rozwijającym się świecie. Jednym z nich jest dostosowywanie procesów kształcenia i wychowania do każdego dziecka, które trafia do placówki oświatowo-wychowawczej z indywidualnymi, często specjalnymi potrzebami. Edukacja inkluzyjna, która opiera się na prawie wszystkich uczniów do nauki, jest podejściem dążącym do zaspokajania potrzeb dzieci z zachowaniem otwartości społecznej. Jednym z narzędzi, które może być pomocne w realizacji celów owego modelu edukacji jest drama. Metoda dramy ze względu na swój twórczy charakter umożliwia uczestnikom pełne angażowanie się w proces wychowawczo-dydaktyczny. Nauczyciel, wykorzystując wybrane techniki dramowe, daje dzieciom przestrzeń do rozwijania kompetencji społecznych, emocjonalnych, stwarza okazję do poznania swoich mocnych stron i skłania do refleksji. W niniejszym tekście omówiono, w jaki sposób drama może wspierać inkluzyjny proces edukacji, a także jakie korzyści niesie ze sobą, z uwzględnieniem rozwijania kompetencji kluczowych i emocjonalno-społecznych.

Drama – wyjaśnienie pojęcia

Drama w kontekście pedagogicznym to „metoda nauczania polegająca na odgrywaniu przez uczniów przypisanych im ról”¹. Termin ten został zapożyczony z języka angielskiego, w którym „drama” oznacza sztukę teatralną. Pierwotnie pojęcie wywodzi się z języka greckiego.

---

¹ W. Doroszewski (red.), *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1996.

Pochodzi od wyrazu „drao”, który tłumaczy się jako „działam, usiłuję”. Greckie słowo „dráma” po przełożeniu na język polski to po prostu „czynność”, „akcja”². Etymologia dramy odzwierciedla jej specyfikę jako metody dydaktyczno-wychowawczej. Opiera się ona na aktywizacji umysłu i emocji, wyrażaniu własnych przeżyć wewnętrznych³. Prowokuje do działania i stwarza przestrzeń dla aktywności własnej uczniów, która obok zadatków anatomiczno-fizjologicznych, sposobu i środowiska wychowania, jest jednym z głównych czynników rozwoju. Przez niektórych psychologów uznawana jest za najważniejszy z nich. Odpowiednie posługiwanie się dramą w pracy z uczniami prowadzi do wypełniania wszystkich zasad pełnej aktywności dziecka: zasady aktywności zewnętrznej i wewnętrznej, aktywności rzeczywistej, aktywności różnorodnej i aktywności korzystającej ze wszystkich zasobów⁴. Udział w dramie wymaga zarówno fizycznego, jak i emocjonalnego zaangażowania, może stanowić formę przekazu, jakim mamy potrzebę lub pragnienie się podzielić, służy poznawaniu samego siebie, własnych zasobów. Wyzwała twórczość, ale może przyjąć też charakter odtwórczy. Ograniczenia, jakie występują w dramie, wiążą się z zakresem wyobraźni dziecka, poziomem jego wrażliwości i samooceną. Za prekursora wykorzystywania technik teatralnych w edukacji uważa się Petera Slade’a, który w latach 40. XX wieku wprowadził dramę do angielskich szkół. Metoda ta wówczas miała na celu rozwinięcie kreatywności uczniów, umiejętności improwizacji ruchowej i sprawności intelektualnej⁵. Za twórcę metodyki dramy w początkowym okresie jej kształtowania uznaje się Briana Waya. Wskazywał on cechy łączące dramę z teatrem, jednocześnie zaznaczając, że nie są to pojęcia tożsame. Zasadniczą różnicę stanowi główny obiekt zainteresowania obu aktywności. W teatrze najważniejsza jest interakcja z adresatami przedstawienia, w dramie nacisk kładzie się na doświadczenia osoby podejmującej działanie⁶. Na korzyści dla rozwoju osobowości

² J. Tokarski (red.), *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa 1980, s. 159.

³ A. Gałązka, *Drama – metodą twórczej edukacji*, „Chowanna” 1999, t. 1-2, s. 54-68.

⁴ A. Brzezińska, *Czym może być aktywne uczestnictwo ucznia i nauczyciela?*, [w:] G. Lutomski (red.), *Uczyć się inaczej*, Poznań 1994.

⁵ P. Slade, *Child Drama*, London 1954.

⁶ B. Way, *Drama w wychowaniu dzieci i młodzieży*, tłum. K. Pankowska, E. Nerwińska, Warszawa 1995, s. 10.

wynikające z owych przeżyć zwracała uwagę Dorothy Heathcote. Utożsamiała tę metodę z korzystaniem z elementów teatru w celu uświadomienia uczniom ich potencjału i zasobów, których nie dostrzegają⁷. W pracy z dziećmi podkreślała znaczenie autentyczności. Twierdziła, że jeśli działanie w ramach dramy nie wychodzi z wnętrza człowieka, jest narzucone lub realizowane na pokaz, mija się z celem. Była przeciwna ograniczaniu tej aktywności tylko do przygotowywania przedstawień z okazji szkolnych uroczystości. Wierzyła, że wartość dramy tkwi w jej potencjale do holistycznego kształtowania osobowości uczniów. Może być ona również narzędziem stymulowania procesu poznawczego dziecka poprzez stawianie go w sytuacjach problemowych, w których uczy się wykorzystywać wiedzę w praktyce i podejmować samodzielnie decyzje⁸. Odpowiednie posługiwanie się dramą pomaga uczniom w zauważeniu relacji pomiędzy przyswajanymi informacjami z różnych dziedzin edukacji, co usprawnia proces internalizacji wiedzy. W związku z dobroczynnym oddziaływaniem tej metody na różne sfery życia człowieka wyróżnia się między innymi dramę edukacyjną, psychodramę czy też glottodramę⁹.

Charakterystyka edukacji inkluzyjnej

Od okresu przedszkolnego, szkolnego, następnie przez etap dojrzewania, dorosłości i starości, człowiek uczestniczy w procesie edukacji. Edukacja definiowana jest jako „ogół czynności i procesów mających na celu przekazywanie wiedzy, kształtowanie określonych cech i umiejętności”¹⁰. Celem tych działań jest wzbogacanie jednostki w potrzebną do funkcjonowania wiedzę, postawy i umiejętności, umożliwiające zrównoważone życie w społeczeństwie. Termin „edukacja” pochodzi od łacińskiego słowa „educatio”, które oznacza wychowanie, wykształcenie, za które odpowiedzialność bierze zarówno sama

⁷ B.J. Wagner, *Dorothy Heathcote: Drama as a Learning Medium*, Washington 1976, s. 13.

⁸ A. Gałązka, op. cit.

⁹ B. Kucharska, *Drama*, [w:] J. Karbowniczek (red.), *Mały leksykon pedagoga wczesnoszkolnego*, Warszawa 2014, s. 61.

¹⁰ W. Doroszewski (red.), op. cit.

jednostka, jak i nauczyciel. Według Zbigniewa Kwiecińskiego edukacja polega na oddziaływaniu na jednostki i grupy ludzkie w taki sposób, aby osiągały jak najwyższy poziom rozwoju¹¹. Mając tę wiedzę, można zatem przejść do definiowania jednego z modeli nauczania, jakim jest edukacja włączająca, inaczej zwana edukacją inkluzyjną. Zagadnienie to zaczęło pojawiać się w literaturze naukowej mniej więcej od lat 90. XX wieku, kiedy wydany został międzynarodowy dokument, dokładniej znany jako Deklaracja Salamanki. Według zawartych w niej postulatów model inkluzyjny powinien bazować na dostępności edukacji blisko miejsca zamieszkania jednostek oraz na zaspokajaniu potrzeb uczniów w danym środowisku szkolnym. W polskiej wersji tego dokumentu możemy przeczytać:

(...) zwykle szkoły o tak otwartej orientacji są najskuteczniejszym środkiem zwalczania dyskryminacji, tworzenia przyjaznych społeczności, budowania otwartego społeczeństwa oraz wprowadzania w życie edukacji dla wszystkich¹².

Podobne założenia występowały w pedagogice już za czasów Jana Amosa Komeńskiego, w którego poglądach można doszukiwać się źródeł koncepcji edukacji inkluzyjnej. Świadczy o tym uznanie edukacji za

sztukę nauczania wszystkiego wszystkich, czyli niezawodny i wyborny sposób do zakładania we wszystkich gminach, miastach i wsiach każdego państwa chrześcijańskiego, takich szkół, iżby cała młodzież obojga płci bez żadnego wyjątku, mogła się wykształcić w naukach (...)¹³.

Współcześnie Ministerstwo Edukacji Narodowej definiuje to pojęcie jako podejście w procesie wychowania i kształcenia, które ma na celu zwiększanie szans edukacyjnych, dzięki zapewnieniu warunków do indywidualnego rozwoju dla każdego ucznia, niezależnie od jego możliwości, czy sprawności. Podejście inkluzyjne skupia się na całej klasie, w przeciwieństwie do podejścia integracyjnego, które

¹¹ Z. Kwieciński, *Pedagogiczne zero. Zastosowania problemowe, epistemiczne i magiczne*, „NAUKA” 2004, nr 2, s. 93.

¹² UNESCO, *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*, 1994.

¹³ J.A. Komeński, *Wielka dydaktyka*, przeł. H. Wernic, Warszawa 1883, s. 4.

koncentruje się na jednostce. Edukacja ta ma umożliwić uczniom pełne włączenie w daną grupę społeczną i w jej funkcjonowanie¹⁴. Oznacza to udzielenie pomocy w odpowiedniej formie, która zapewni uczniom uczestnictwo w edukacji, w życiu szkolnym. Inkluzja służy niwelowaniu barier, ograniczających obecność jednostek w procesie kształcenia i wychowania, a także wspieraniu ich w dążeniu do realizacji zamierzonych celów¹⁵. Edukacja inkluzyjna zakłada, że każdy ma prawo do wspólnego przebywania z innymi, niezależnie od rodzaju niepełnosprawności. Koncepcja ta uwzględnia potrzeby wszystkich uczniów, dbając o to, by nikt nie był pomijany, wykluczany¹⁶. W przeciwieństwie do edukacji specjalnej i integracyjnej, dzieci objęte modelem edukacji włączającej nie mają poczucia odmienności, gdyż system dotyczy całej zbiorowości szkolnej. W każdej z trzech wymienionych koncepcji znajdziemy odpowiednie warunki do rozwoju, kształcenia, wychowania dzieci, lecz najskuteczniejszym pod względem przeciwdziałania izolacji i dyskryminacji, wydaje się być model edukacji inkluzyjnej. Efektywna inkluzja edukacyjna to szereg działań na wielu płaszczyznach. Danuta Al-Khamisy zaznacza, że działania te wymagają zaangażowania specjalistów, nauczycieli i rodziców. Szczególnie istotna jest praca pedagogów w sferze własnej osobowości, postaw wobec pracy z uczniami, w tym z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Dlatego niezwykle ważną rolę przypisuje się samokształceniu nauczycieli i podnoszeniu ich kompetencji, będących jednym z warunków inkluzji w środowisku szkolnym¹⁷.

Korzyści stosowania dramy w edukacji włączającej

Brian Way, porównując teatr i dramę, zaznacza, że pierwsze z nich wymaga odpowiedniego przygotowania, wyćwiczenia pewnych umiejętności, aktorskiego talentu. Drama zaś jest praktyką dostępną

¹⁴ www.gov.pl/web/edukacja/edukacja-wlaczajaca, [dostęp: 15.11.2024].

¹⁵ UNESCO, *A Guide for ensuring inclusion and equity in education*, 2017.

¹⁶ T. Zacharuk, *Edukacja włączająca szansą dla wszystkich uczniów*, „Meritum” 2011, nr 1(20), s. 3-4.

¹⁷ D. Al-Khamisy, *Edukacja włączająca edukacją dialogu. W poszukiwaniu modelu edukacji ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, Warszawa 2013, s. 28.

dla każdego, niezależnie od indywidualnych zdolności¹⁸. Wszyscy są w stanie uczestniczyć w dramie, dzięki czemu tworzy ona przestrzeń na spotkanie się różnych punktów widzenia, odmiennych sposobów przeżywania rzeczywistości. Nauczyciel, zgodnie z poglądami takich pedagogów jak Lew S. Wygotski czy Jerome S. Bruner, organizuje sytuacje umożliwiające uczniom czerpanie doświadczeń, pozwalając na samodzielne działanie dziecka. Dodatkowo, jak podkreślała Dorothy Heathcote, aktywność ta powinna być naturalna – to znaczy wynikać z wnętrza, z prawdziwych przekonań i emocji¹⁹. Taki stan rzeczy nadaje sens dydaktyczno-wychowawczemu wymiarowi dramy w kontekście edukacji włączającej. Tylko poprzez uważne słuchanie siebie nawzajem uczestnicy dramy mają szansę zrozumieć położenie innych osób, budować obustronny szacunek oraz poczucie bezpieczeństwa w swoim gronie – niezbędne dla osiągnięcia pozytywnych efektów wychowawczych. Atmosfera pracy metodą dramy jest bardzo ważna, szczególnie w grupach, w których funkcjonują osoby zagrożone wykluczeniem. Nieuważność prowadzącego w tym względzie może przyczynić się do pogłębienia izolacji danej jednostki, czyli odwrotnego efektu. Techniki dramowe wspomagają doskonalenie umiejętności komunikacji, autoekspresji, a także współpracy. Pozwalają na wyrażanie siebie w sposób słowny, jak i niewerbalny, co czyni je dostosowanymi do osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami czy zaburzeniami rozwojowymi²⁰. Jednocześnie skutkuje wieloma korzyściami u dzieci funkcjonujących w zakresie normy. Może być źródłem poczucia sprawczości, wiary we własne możliwości, dzięki czemu wspiera uczniów narażonych na marginalizację, a także tych, którzy z różnych powodów porzucili edukację i po latach dołączają do szkół drugiej szansy²¹. Świadomy nauczyciel będzie potrafił posłużyć się dramą w celu łagodzenia konfliktów i trudności w kontaktach rówieśniczych, inspirując się ideą Teatru Forum brazylijskiego reżysera teatralnego Augusto Boala. Zakłada ona włączenie zarówno aktorów, jak i odbiorców w tworzenie sztuki, która

¹⁸ B. Way, op. cit., s. 10.

¹⁹ B.J. Wagner, op. cit., s. 13.

²⁰ H. Ren, *The Comprehensive Influence of Drama Education on Students and Autistic Children*, Tianjin 2023, s. 3.

²¹ L. Pasternáková i in., *Determinants of the realization of Second Chance Education*, „Emerging Science Journal” 2023, t. 7, s. 190.

staje się „osobistą wypowiedzią uczestników, nie zaś głosem reżysera czy prowadzącego”²². Umożliwia to analizę sytuacji występujących codziennie w społeczności szkolnej na neutralnym gruncie, jakim są zajęcia prowadzone metodą dramy. Stwarza okazję do poznania zdania uczniów na dany temat i sposobu postrzegania określonego zjawiska przez różne osoby, pogłębienie rozumienia perspektywy innych. Techniki dramowe dzielą się na cztery kategorie: techniki kontekstu, które koncentrują się wokół tworzenia postaci i otoczenia rozgrywających się wydarzeń; techniki narracji, służące rozwijaniu fabuły; techniki symboliczne, dotyczące metaforycznego znaczenia elementów dramy; techniki refleksyjne związane z psychologicznym podłożem postaci²³. Można je swobodnie łączyć, dostosowując do bieżących potrzeb grupy. Wykorzystanie dramy nie musi opierać się jedynie na klasycznym odgrywaniu wyuczonych ról i przedstawianiu scenek. Jest to także układanie z ciał żywych obrazów, ćwiczenia typu „stop-klatka”, zabawy w „lustro”, czynności plastyczno-manualne, głosowe, pisemne i wiele innych²⁴. Jonothan Neelands w swojej książce *Structuring Drama Work* wymienia propozycje ćwiczeń, które opierają się na improwizacji²⁵. Zabawy tego typu kształtują sprawność w podejmowaniu szybkich decyzji, wywołują spontaniczność, ukazując autentyczne reakcje. Pozwalają symulować różne sytuacje w warunkach kontrolowanych, co tworzy przestrzeń na czerpanie doświadczeń, samopoznanie, analizę pojawiających się odczuć i zjawisk zachodzących w relacjach społecznych. Wiele z nich kształtuje empatię, pomaga w rozumieniu stanów emocjonalnych innych ludzi, uczy patrzenia na otaczającą rzeczywistość mniej powierzchownie oraz sprzyja refleksji. W dramie nie ma poprawnych i błędnych rozwiązań, pod warunkiem, że mają one swe źródło we wnętrzu człowieka. Wszyscy są zdolni do praktykowania dramy, niezależnie od wieku, stopnia rozwoju, sytuacji życiowej, pochodzenia. Metoda dramy niesie wiele korzyści wspierających model edukacji włączającej.

²² A. Suchocka, *Więcej niż teatr – teatr forum jako przykład edukacji teatralnej*, „Colloquium” 2021, t. 13, s. 113.

²³ K. Witerska, *Drama. Techniki, strategie, scenariusze*, Warszawa 2011 s. 31-32.

²⁴ B. Kucharska, op. cit., s. 61.

²⁵ J. Neelands, T. Goode, *Structuring Drama Work*, Cambridge 2015.

Drama w rozwijaniu kompetencji kluczowych i emocjonalno-społecznych

Rzeczywistość XXI wieku to świat dynamicznych zmian. W obliczu takowych realiów wyraźna staje się potrzeba ciągłego rozwoju kompetencji kluczowych i emocjonalno-społecznych młodych ludzi, które umożliwiają skuteczne realizowanie stawianych przed nimi zadań. Pomocna w tym może okazać się metoda wychowawczo-dydaktyczna, jaką jest drama. Kompetencje to zdolności do wykonywania czegoś, zależne od takich komponentów jak wiedza, umiejętności i postawy²⁶. Wiedza to inaczej znajomość faktów i teorii danej dziedziny, umiejętności są możliwościami realizacji różnych czynności, a postawy rozumiane mogą być jako gotowość i skłonność do działania, reagowanie na idee, sytuacje, czy osoby. Charakterystyczną cechą kompetencji jest to, że dają się rozwijać. Kwestia ta odróżnia je od umiejętności, których człowiek się uczy. Uczniowie nabywają kompetencje w procesie edukacji, a także poprzez doświadczenia życiowe. Wykorzystanie dramy przyczynia się do aktywizacji umysłu i emocji dzieci, czyli znaczących aspektów skutecznego zapamiętywania nowych informacji oraz zyskiwania różnorodnych doświadczeń. W literaturze funkcjonuje pojęcie kompetencji kluczowych, czyli szczególnego rodzaju kompetencji. Wszyscy ludzie potrzebują ich do samorealizacji, rozwoju osobistego, włączenia społecznego czy podejmowania aktywności zawodowej. Rozwijane są od wczesnego dzieciństwa, w perspektywie uczenia się przez całe życie. Zostały one sprecyzowane w „Zaleceniu Rady z dn. 22.05.2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie”. W dokumencie wymieniono osiem kompetencji kluczowych, potrzebnych do pełnego funkcjonowania we współczesnym społeczeństwie:

- 1) kompetencje w zakresie tworzenia i rozumienia informacji, wyjaśniane między innymi jako zdolność do tworzenia i interpretowania faktów, pojęć, zdolność do komunikowania się z innymi;
- 2) kompetencje w zakresie wielojęzyczności, rozumiane między innymi jako zdolność posługiwania się różnymi językami w celu porozumiewania się;

²⁶ M. Dudzikowa, *Kompetencje autokreacyjne – czy i jak są możliwe do nabycia w toku studiów pedagogicznych*, [w:] H. Kwiatkowska (red.), *Ewolucja tożsamości pedagogiki*, Warszawa 1994, s. 205.

- 3) kompetencje matematyczne i w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii, szeroko interpretowane między innymi jako umiejętność rozumowania matematycznego, logicznego, dostrzeganie ciągów przyczynowo-skutkowych, zmian w środowisku powiązanych z działalnością człowieka, pomysłowość, wiedza z zakresu technologii;
- 4) kompetencje cyfrowe obejmujące na przykład odpowiedzialne i krytyczne korzystanie z technologii cyfrowych, umiejętność korzystania z informacji i danych;
- 5) kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się, czyli zdolność do autorefleksji, planowania i organizowania swojej pracy, umiejętność współpracy itp.;
- 6) kompetencje obywatelskie, czyli zdolność do działania jako obywatele poprzez pełne uczestnictwo w życiu obywatelskim oraz zdolność do działania według zasad zrównoważonego rozwoju;
- 7) kompetencje w zakresie przedsiębiorczości, przejawiające się między innymi w zdolności do wykorzystywania nadarzających się okazji, szans, umiejętność zarządzania finansami;
- 8) kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturowej, związane ze świadomością roli pełnionej w społeczeństwie, postawą otwartości i ciekawości świata²⁷.

Młodzi ludzie powinni być angażowani w różnorodne sytuacje problemowe, które pozwolą im kształtować swoją wiedzę, uczyć się nowych umiejętności, modelować społecznie pożądane postawy. Będąc lepiej przygotowanymi do radzenia sobie z trudnościami, osiągną większą samodzielność. Stwarzanie warunków do rozwoju kompetencji kluczowych jest fundamentalnym obowiązkiem szkoły wobec każdego ucznia. W toku jego realizacji dzieci mają szansę dostrzec obszary, w których dobrze sobie radzą, zwiększyć świadomość własnej wartości i podjąć wysiłek pracy nad rozwojem osobistym²⁸. Duże wsparcie w obszarze kompetencji kluczowych stanowi metoda dramy. Jest ona narzędziem stwarzającym przestrzeń na swobodną realizację uczniowskich pomysłów. Pozwala na identyfikowanie się z różnymi rolami,

²⁷ Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej. Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, 2018/C 189/01, s. 7-11.

²⁸ J. Uszyńska-Jarmoc i in., *Rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów w procesie edukacji wczesnoszkolnej*, Kraków 2014, s. 23.

w wyobrażonych sytuacjach. Umożliwia mierzenie się z rzeczywistymi problemami, które umiejscowione są w mistyfikowanym kontekście. Dzięki wykorzystaniu dramy wywołujemy procesy angażujące uczestników do współdziałania, co wchodzi w zakres wielu kompetencji kluczowych. Drama jest więc „grą w tworzenie”, jak podkreślała Dorothy Heathcote²⁹. Metoda ta wywołuje całą gamę wrażeń oraz determinuje interakcje międzyludzkie. Stosowana może być w celu rozwijania kompetencji społecznych i emocjonalnych. W ich zakres wchodzi empatyczna postawa, umiejętność wzbudzania u innych pożądanych reakcji, zdolność radzenia sobie z problemami o charakterze emocjonalnym, osobiście angażujących jednostkę³⁰. Drama tworzy sposobność do wyrażania przeżyć wewnętrznych. Wymaga to wcześniejszego podjęcia trudu zaobserwowania własnego stanu, refleksji nad doświadczanymi uczuciami. Wzmacnianie emocjonalnej sfery rozwoju wiąże się także ze zdobywaniem wiedzy społeczno-emocjonalnej, na którą składają się reguły rządzące relacjami społecznymi i rozpoznawanie poszczególnych emocji. Dzieci czerpią ją od nauczycieli, rodziców i rówieśników. Odpowiednie oddziaływanie przygotowanych do pełnienia swej roli nauczycieli i kontakty z kolegami, koleżankami są zatem warunkami prawidłowego rozwoju emocjonalnego dziecka, których wypełnianie ma miejsce w szkole. Posługiwanie się dramą ułatwia nauczycielom wychowywanie osób kompetentnych emocjonalnie, które są w stanie przystosować się do środowiska i aktywnie w nim działać³¹.

Podsumowanie

Drama jest metodą o charakterze włączającym, ponieważ nie wymaga specjalnego wykształcenia, jest dostępna dla wszystkich osób, bez względu na indywidualne uwarunkowania. Każdy człowiek jest zdolny do jej praktykowania. Jednocześnie uznać ją można za aktywność wspierającą model edukacji inkluzyjnej, gdyż przyczynia się

²⁹ D. Heathcote, *Drama i wychowanie. Elementy metodyki pracy z grupą. Cz. 2, „Drama” 2000*, nr 33, s. 9.

³⁰ J. Uszyńska-Jarmoc, K. Nadachewicz, *Kompetencje kluczowe dzieci i młodzieży. Praktyka edukacyjna*, Białystok, 2015, s. 14-15.

³¹ A. Gałązka, *Drama w rozwijaniu kompetencji społecznych i emocjonalnych dzieci w wieku wczesnoszkolnym*, „Chowanna” 2019, Tom jubileuszowy, s. 154.

do zawiązywania relacji międzyludzkich, pogłębiania zrozumienia i wrażliwości względem innych. Stosowanie jej przynosi wiele korzyści z zakresu kompetencji kluczowych, społecznych i emocjonalnych. Przy tym stanowi rodzaj działania holistycznie angażujący ucznia, zarówno w sferze fizycznej, poznawczej jak i psychicznej. Do jej technik zalicza się wiele atrakcyjnych z perspektywy dzieci ćwiczeń, które oprócz dobrej zabawy, dostarczają wartościowych dla rozwoju osobowości doświadczeń.